

A gazdasági válság földrajza

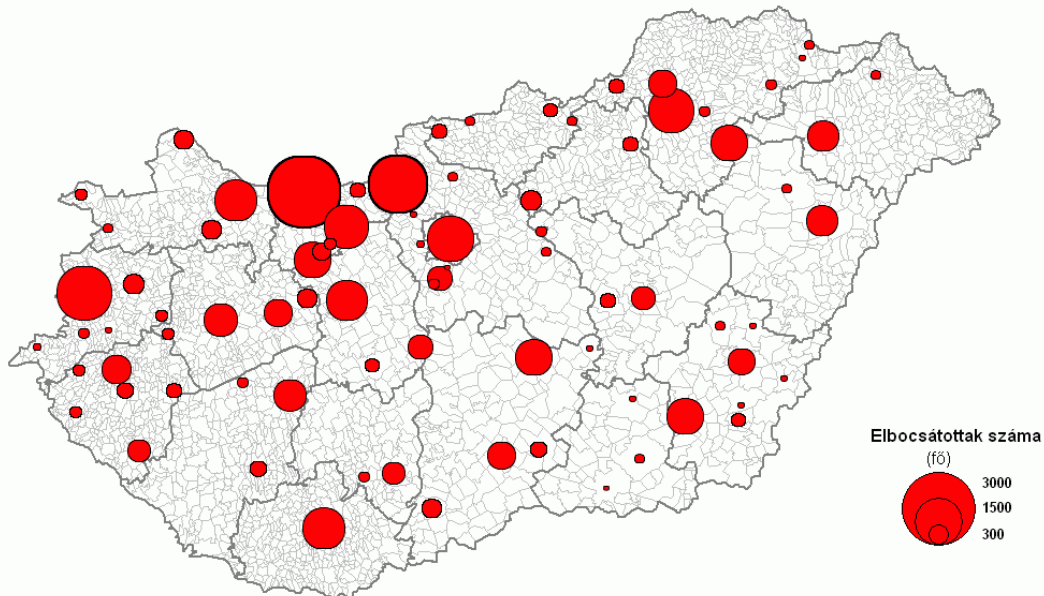
Magyarországon a gazdasági válság érdekes módon épp a területfejlesztés egyik fontos célja, a területi kiegyenlítődés irányába hat. Azonban ez sajnos a fejlettebb térségek lefelé nivellálódásának, és nem az elmaradottabbak felzárkózásának köszönhető. Egyedül a főváros – vidék viszonylatban várható az eddig is folyamatosan növekvő különbségek további éleződése.

A gazdasági válság nem minden hazai térség gazdaságát érinti azonos mértékben, ez köztudott. E területi sajátosságok elemzésére kivételes alkalmat ad, hogy a vállalatok leépítési szándékai a szélesebb nyilvánosság elé kerülnek, így az elbocsátási szándékot bejelentő cégek érintett telephelyei az esetek többségében azonosíthatók, településekhez köthetők. Mivel az elbocsátások száma jól alkalmazható a gazdasági teljesítőképesség visszaesésének indikátoraként, ezekből az információkból felvázolható a gazdasági válság magyarországi földrajza, azaz megállapítható, hogy mely településeket érint leginkább a válság. A térbeliség figyelembe vételének és elemzésének pedig a válságkezelés lényeges mozzanatának kell lennie. Az adatgyűjtés szorosan illeszkedik az MKIK GVI-ben nemrég indult kutatási programhoz, amely a rendelkezésre álló statisztikai adatok és vállalati empirikus adatfelvételek alapján a gazdasági válság területi szempontú elemzését tűzte ki célul.

Az összegyűjtött információk természetesen nem felelnek meg minden szempontból a statisztikai adatgyűjtéssel szemben támasztható elvárásoknak. Ennek egyik oka, hogy elsősorban a nagyobb vállalatok elbocsátásai hírértékűek, a kisebb cégek néhány főt érintő létszámleépítései nem kerülnek nyilvánosságra. Múlt év októbere óta mintegy 30 ezer fő munkahelyének megszűnése került be a területi adatbázisba, holott a Foglalkoztatási és Szociális Hivatal adatai szerint ebben az időszakban 140 ezerrel nőtt a nyilvántartott álláskereső száma, és március végén az előző év azonos időszakához képest is 100 ezer fős növekedést regisztráltak. A másik lényeges korlátot az jelenti, hogy az adatgyűjtés módszeréből adódóan nem ellenőrizhető a ténylegesen elbocsátottak létszáma, illetve az elbocsátás konkrét időpontja sem ismert. *Az eredmények azonban mindenképp jelzésértékűek a gazdaság teljesítőképességére vonatkozóan*, hiszen a nagyobb vállalatok jelentős szerepet töltenek be a foglalkoztatásban, a gazdasági értéktermelésben és az exportban, valamint az elbocsátási szándék már önmagában elegendő a teljesítmény visszaesésének megragadására. (Ebből a megfontolásból nem vettük figyelembe a kazincbarcikai székhelyű Borsodchem esetében az állami segítségnyújtás eshetőségét, lévén az a válság tényét nem módosítja, és az eredetileg bejelentett 550 fős elbocsátással számoltunk.)

Az elbocsátások területi képe az írott és elektronikus sajtóban közzétett várható és megtörtént létszámleépítések alapján

2008. október - 2009. március

A több telephelyes vállalatok létszámleépítéseit az egyes telephelyek között szétszítottuk a sajtóban megjelent információk, illetve amennyiben az kideríthető, a foglalkoztatottak telephelyek közötti megoszlása alapján. Nem lokalizálhatók, ezért a térképen nem szerepelnek az egész országra kiterjedő hálózattal rendelkező vállalatok (pl. Mol, bankok, biztosítók), valamint egyes építőipari cégek és GYSEV elbocsátásai.

A térkép szerint a vállalati szféra a legnagyobb visszaesést épp az eddig nyertesnek számító térségekben szenvedti el. Az elmúlt 10-15 évben a Dunántúl északnyugati részén létesült exportorientált feldolgozóipari nagyvállalatok, illetve ezek beszállítói most kénytelenek termelésüket visszafogni, alkalmazottaik egy részét elbocsátani, esetleg tevékenységüket végleg megszüntetni. Az ipari termelésben élen járó megyék közül Komárom-Esztergom megye veszteségei a legjelentősebbek: a legtöbb, 3300 munkahelyet érintő visszaesést a Nokia-beszállítók leépítései nyomán Komárom városa szenvedte el, a 2. helyen szereplő Esztergomban 2000 fő veszttette el állását a Suzuki termelés-visszafogásának köszönhetően, Tatabányán pedig a Sanmina leépítései okoznak jelentős gondokat. Az érintett dunántúli városok sokaságából a települési rangsorban 3. helyen álló Szombathely visszaesése emelendő ki, ahol nem néhány nagy, hanem több cég sorozatos termelés-csökkenése eredményezi a környező térségekhez képest is komolyabb problémát (itt szintén közel 2000 főt érintett a leépítési hullám). A térségben nagyobb létszámú elbocsátásokkal érintett továbbá Győr, Székesfehérvár, Mór, Ajka, Veszprém és Zalaegerszeg, valamint a Dunántúl déli részéről Pécs és Tab (a Flextronicsnál történt elbocsátások miatt) is.

A korábbiakhoz képest február végén érezhetően módosult az elbocsátások területi képe: már nem elsősorban az ipari termelés északnyugat-dunántúli fellegvárairól szólnak a híradások, a válság az addig szinte érintetlen keleti országrészben is érezteti hatását, eléri a borsodi és alföldi térség nagyobb gyáregységgel rendelkező településeit is (Kecskemét, Miskolc,

Tiszaújváros, Nyíregyháza, Orosháza, Mezőberény, Kiskunhalas). Sőt, a továbbiakban számolni kell a visszaesés „lecsorgásával”, további térbeli terjedésével is.

Legalább ennyire érdekes az is, hogy honnan *nem* érkeznek hírek elbocsátásokról. Úgy tűnik, kimaradnak az elmaradott külső perifériák északkeleti, keleti és déli határaink mentén, az Alföld és a Dél-Dunántúl nagyobb várossal nem rendelkező, szintén hagyományosan hátrányos helyzetű térségei – hiszen itt eddig sem volt nagyobb ipari termelői kapacitás, nincs is minek leépülni. Egyelőre csupán kisebb elbocsátások történtek Hevesben és Nógrádban, valamint a feldolgozóipari karakterrel nemigen jellemezhető Csongrádban. Másrészt a turisztikai profilú Balaton Régió helyzete sem tűnik aggasztónak. Ha a belföldi turizmusban sikerülne megakadályozni a forgalomcsökkenést, a feldolgozóipari karakterű térségekkel szemben hosszú éveken át pozíciót vesztő régióban most elkerülhető a nagyobb visszaesés – mindez persze érvényes a többi idegenforgalmi célterületre is.

A leglényegesebb területi sajátosság azonban egyértelműen a főváros és környezetének „érintetlensége”. A fővárosban nem csupán az ország gazdaságában betöltött domináns szerepéhez, hanem még az ennél szerényebb népességi súlyához képest is csekély az elbocsátások száma. Vélhetőleg épp e speciális szerepkör és gazdaság szerkezet okozza a kivételes helyzetet! Ezen még az sem módosítana érdemben, ha az egyébként országos fiókhálózatot fenntartó, így elvben nem lokalizálható, nagyjából 2000 főt érintő bankszektorban történt leépítéseket is a fővárosban számolnánk el.

Lőcsei Hajnalka – geográfus, ELTE Regionális Tudományi Tanszék